

Murat Gülsoy'un romanlarında rüya*

■ BELKIS POLAT**

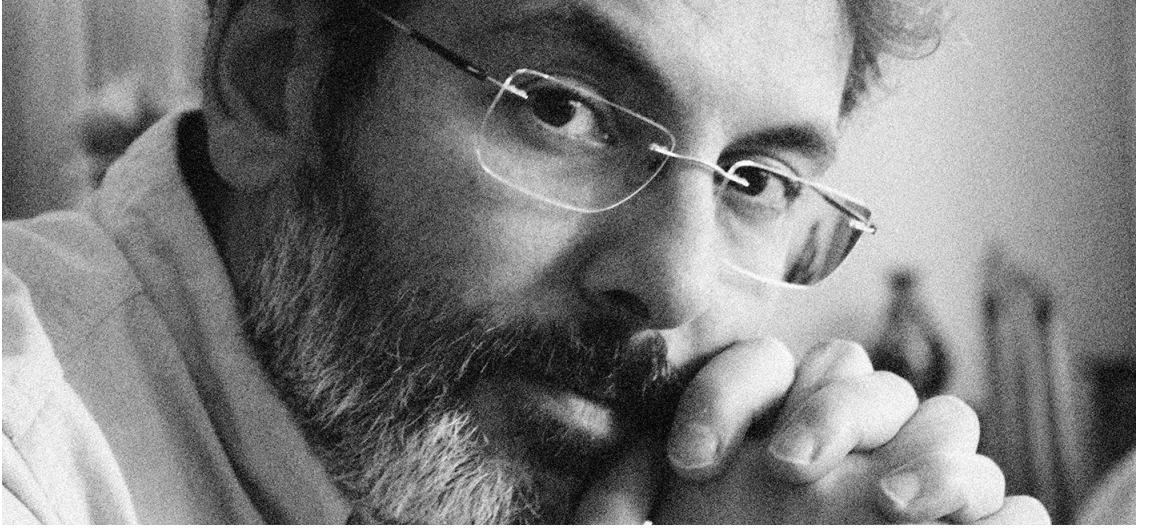
Gülsoy, romanlarındaki yaşamı zihinsel, fiziksel bir deneyim ve hissetme üzerine temellendirir. (...) Eserleri, ortak bilinçdışından daha çok kişisel bilinçdışı bağlamında okumak gerekir. Gülsoy kurgu ve bilimin, hayal, rüya ve gerçekliğin iç içe geçişi, kişiselleştirilmiş semboller ve imgelerle metinlerinin akışını karmaşaya neden olmadan sağlamaktadır.

Rüya

İnsanlık tarihi boyunca rüya, metafizik ve bilimsel araştırma alanlarının konusu olmuştur. Biyoloji, fizyoloji, psikoloji, felsefe, din ve edebiyat rüyayı kendi kuramları ve disiplinleri açısından değerlendirmişlerdir. İnanç sistemleri rüyayı tanrıdan, tanrılardan bir mesaj veya kehanet aracı olarak görmüşlerdir. Antik Çağ'da rüya ölümler, tanrılar ve kişinin kendi ruhuyla iletişimin vasıtası olarak görülmüştür. Geleneksel inanışlarda uyku ölümle eşdeğer tutulmaktadır. Uyku ile ruhun bedenden ayrılarak metafizik âleme geçiş yaptığına inanılmaktadır. İnsan ancak bu şekilde ruhani bir varlık mertebesine ulaşabilmektedir. Ruhaniğin duyumsanabileceği ve hakikate ulaşabileceği alan rüyalar âlemi olarak görülmektedir. Çünkü bu dünya onlara göre gerçek değildir. Dinsel ritüellerin bir parçası olan rüya, kutsal olana ulaşabilmenin ve toplum içinde bir mevki edinebilmenin de önemli bir yolu olarak görülmektedir. Modern psikolojide

*Bu çalışmada "Murat Gülsoy'un romanlarında Rüya" başlıklı tamamlanmamış/yayımlanmamış tez çalışması temel alınmıştır.

**Belkis Polat, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisan Öğrencisi. kitaptiryaki@gmail.com.

rüya, dünyevi bir yaşamın izlerini taşıyan psişik bir oluşum olarak değerlendirilmiştir. Bilim insanları ve psikanalistler, kişinin iç dünyasını, bilinçdışını ve zihinsel süreçlerini inceleyebilmek için rüyalardan yararlanmışlardır. Kişisel yaşam, toplumsal iniş ve çıkışlar, modernite, sanayi devrimi, dünya savaşları, toplumsal ilkeler nesnel ve öznel düşünce üzerinde etkili olmuştur. Modern ve postmodern çağın hızlı ve girift yaşamı bireyin zihinsel, kültürel ve sosyal yaşamını etkilemiştir. Bu değişimler bireyin yalnızlaşmasına ve kendi iç dünyasına kapanmasına neden olmuştur. Bireyin rüyaları da yaşamı gibi karmaşık hâle gelmiştir.

Freud'un geliştirmiş olduğu psikanaliz "serbest çağrışım" yöntemiyle, kişinin bilinçdışından gelen, çarpıtmaya ve sansüre uğramış, arzu ve dürtülerini açığa çıkarır. Psikoterapik bir yöntem olan psikanalizin önemli bir unsuru rüyalarlardır. Freud'a göre rüyalar bilinçdışına itilen duygu ve düşüncelerin doyuma ulaşabileceği bir zemindir. Rüyalar, kişiliğin özelliklerinin, gelişiminin ve ruhsal yapısının izlenebilmesine olanak sağlamaktadır. "Düşlerin incelenmesi derin zihinsel süreçleri araştırmanın en güvenilir yöntemi olarak kabul edilir... Düş diğer şeylerin yanı sıra bir yansımadır: içsel bir sürecin dışsallaştırılmasıdır."(Freud. 2013: 225-271). Rüya, kişinin içsel gerçekliğine ulaşabilmenin yollarından biridir. Birey, rüya ile geçmiş ve gündelik yaşamındaki bastırılmış arzu ve istekleriyle karşılaşmaktadır. Jung'a göre rüya bireyin psikolojisi ile paralellik göstermektedir. Ona göre "Düşler bilinçdışı psişenin tarafsız kendiliğinden

ürünleridir... bize doğal gerçeği göster"(Hall, Nordby. 2016:127 mektedirlir. Jung düşleri gelişen kişiliğin amaçlarını gerçekleştirme tasarısı olarak görmektedir. Bu nedenle rüyaları anlamak için kişinin yaşamının bilinmesi önemlidir.

Freud'un sistematikleştirdiği psikanaliz yönteminin ve edebiyatın en önemli ortak noktaları dil ve anlatmaya dayalı olmalarıdır. Edebiyat ve rüya ilişkisi, yazar ve şairlerin var olma sorunlarının ve kendini var etme arzularının dışı vurumudur. Sanatçı veya yazar sınırlılıkları aşabilmek için en önemli unsurlardan biri olan rüyayı kullanır. Rüya, hem psikanaliz hem edebiyat disiplinde kişinin ve metnin derinliklerine inebilmenin yolunu açmaktadır. Sanatçı, yazar bastırıldığı duygu ve düşüncelerini rüya ve kurgu dünyasına aktararak bir katharsis ve ruhsal bir sağaltım yaşamaktadır. Kafka, Camus, Dostoyevsky, Borges, A.H. Tanpınar, Oğuz Atay, Yusuf Atılgan gibi yazarlar psikanalitik yöntemle incelenmeye uygun eserler vermişlerdir. Günümüz Türk edebiyatının dikkat çekici yazarlarından olan Murat Gülsoy da eserlerini bu doğrultuda kaleme almaktadır.

Murat Gülsoy romanlarında psikanaliz ve edebiyatı bir arada kullanarak bilincin ve bilinçdışının birbiri içinde var olduğu bir dünya yaratmaktadır. Onun metinlerindeki rüyalar, metropol insanının kendini nasıl anlamlandırdığı ve yaşama nereden baktığını gösterir. Gülsoy, rüyalar vasıtasıyla kurmaca bir dünyada çağ insanını, kişisel ve toplumsal gerçeklerle karşılaştırmaktadır.

Murat Gülsoy'un romanlarında rüya anlayışı/ rüyanın önemi

Gülsoy'un yarattığı karakterlerin rüyalarındaki semboller ve imgeleri çözümleyebilmek için psikanalitik bir kuramla metinleri okumak gerekmektedir. Gülsoy, bir edebî metni psikanalitik açıdan okumak için üç seçenek önermektedir. "Metni bir gündüz düşü / bir rüya olarak ele alarak yazarın psikanalitik çözümünü yapmak; Anlatılan hikâyenin kahramanlarına gerçek insanlarmış gibi davranarak onların psikanalitik çözümlemesini yapmak; Psikanalitik çözümlemenin odağına okuru yerleştirmek; metnin alımlama biçiminin araştırılmasından yola çıkarak okur olarak kişinin analizini yapmak."(Gülsoy.2019:53) Yazar 1980'li yıllardan bu yana rüyalarını kaydettiğini ve başkalarının rüyalarını da dinleyerek yorumlamaya çalışmaktan büyük bir heyecan duyduğunu ifade etmektedir. "Çünkü rüyalar en az okuduklarım kadar yazdıklarımaya kaynaklık ediyor... Zihnimizin rüyalarda yaptığını yaratıcı buluyorum. Kurmaca yapmayı uyanıkken rüya görmeye benzetiyorum." (Gülsoy. 2019: 45-48) Yazar bu benzetme ile Freud'un "gündüz düşleri" kavramına işaret etmektedir. Gülsoy, yazarın veya sanatçının yaratma eylemini gerçekleştirdiği ruh hâliyle ilgilenmektedir. Yazar, yaratma eylemini insani bir özellik olarak nitelendirmektedir. Gündüz düşlerinin olduğu kadar rüyalar da yaratıcılığın bir parçasını oluşturmaktadır. Gündüz düşleri yazarın veya sanatçının düşünme biçimidir. Gündüz düşleri ve rüya ile imgesel bir dilin kullanımı yazara yaratıcılığının sınırlarını zorlama imkânı verir. Böylece yazar imkânsız mümkün kılar. Gülsoy, sanatçının varoluşunu düş kurabilme ve bunu aktarabilme cesaretine bağlamaktadır. Kurmaca ve kurgulamayı da zihnin yeteneği ve gerçekliğe anlam vermek için yapılan bir şekil verme işi olarak görmektedir

Murat Gülsoy, Türk edebiyatında deneysel edebiyat alanında eserlerini vermektedir. Gülsoy'un avangardist, postmodernist anlayışla kurguladığı eserleri biçimsel çeşitliliği ve anlam zenginliği ile farklı bir çizgide yer alır. Gülsoy'un romanlarında öne çıkan temalar varolmak, yok olma korkusu, gerçek, karanlık, olmamışlık, orta yaş bunalımı ve yaşlılık, yalnızlık, boşluk, suç, delilik, kadın-erkek ilişkileri, edebiyat, deneyimlemek, hissetmek, rüya ve yazmak bunların kişide yarattığı etkiler-

dir. Gülsoy'un romanlarında bir araya getirdiği birçok edebî eserin ve temanın iç içe geçmesiyle metin çoğullaşmaktadır. Yazarın metinlerini çoğullaştıran unsurlardan bir diğeri ise rüya içinde rüyaya uyanmak hâlidir. Onun romanlarında yazma eylemi ve rüya bir sağaltım aracı, var olduğunu hissetmenin bir yolu olarak anlatılmaktadır. Gülsoy'un romanlarındaki karakterler rüya ile gerçeklik sınırlarını kaldırarak hissedilebilir olanın gerçekliğini yaşarlar. Roman kişileri için rüyalar çevrelerini "saran gerçekliğin dokusu" nu inceltir (Gülsoy.2014:157). Hissedebilmek ve deneyimlemek kişilerin var olabildiği anlardır. Rüya ile kaygıların giderildiği ve arzuların doyuma ulaşabildiği bir dünyanın kapılarını aralanmaktadır. Gülsoy'un eserlerinde, gerçekliğin sınırlı zamanında süresiz bir varlık olan insan, rüyanın ve kurmacanın dünyasında sonsuzluğu yakalayabilmektedir. Gülsoy gerçekliğin insanın anlamlandırma çabasıyla sürekli bir değişim içinde olduğunu göstermektedir. Romanlarındaki gerçeklik anlayışı, insanın zihin dünyasında yaşamını nasıl inşa ettiği ve neye nasıl inandığı ile ilgilidir. Rüyalar bunun bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. "...rüyalar âlemi kişiyi kucaklarken gerçekliğin sınırları erimeye başlar."(Gülsoy. 2018: 45). Artık gerçek ve rüyanın nerede başladığı nerede bittiği belirsizdir. Aynı şekilde romanlarda bilinçdışı ve bilinç dünyasının sınırları da birbirine karışmaktadır.

Rüyalar, Gülsoy'un yarattığı karakterler için modernitenin kişiyi kendiliğinden uzaklaştıran hızlı ve zamansız yaşamı içinde kendini bulabildiği, kendi ile karşılaşabildiği alandır. Gülsoy'un romanlarında yarattığı kişiler, kendi iç dünyalarına eğilirler. İç dünyalarını fark etmeleri öncelikle bir çatışma yaratır. Bu çatışma "ben kimim?" sorusunu beraberinde getirir. Gülsoy'un romanlarında kendi olabilme çabası ve arayışı vardır. "Modern çağ boyunca, bireyin aradığı benliğidir... Nitekim başkalarıyla girilen bütün ilişkiler, son tahlilde benin benliğine varmak için tuttuğu yol üzerindeki duraklardan öte bir şey değildirlir."(Simmel. 2009: 216). Kişiliği çözümlemeye, anlamaya çalışan karakter rüyaların etkisiyle çocukluğunu, yakın dönem yaşamını ve geleceğini sorgular. Bu his zaman zaman kendinden bazen de yaşadığı toplumdan memnuniyetsizliğin izlerini taşır. Romanlarda anlatılanlar ve rüyada yaşananlar anlatıcının

benliğinin bir yansımasıdır. Gülsoy'un *Baba Oğul ve Kutsal Roman* adlı romanındaki anlatıcı "bizim rüya sandığımız aslında bir yolculuktur. Farklı gerçeklikler arasında... Tabii, rüyadaki her şey benim benliğimin yansımaları, bunu da biliyorum" (Gülsoy,2015:73-204) demektedir. Çoklu benlikler ve bunların yarattığı çatışmalar rüyaların ana eksenini oluşturmaktadır. Bir yanda hayal ve rüya üzerine inşa edilen benlikler ve dünyalar, diğer yanda gerçeklik paradoksal bir durum yaratmaktadır. Roman kişileri kendi kabuklarını kırmaya çalışmakla orada kalmak arasında sıkışıp kalmış benlik çatışması yaşamaktadırlar. Rüyalar, kişilerin benlikleri ile yüzleşmelerine olanak sağlamaktadır.

Murat Gülsoy romanlarında bireysel yaşamışlıkları anlatırken toplumsal yapının içinde var olana dikkat çekmektedir. Modernitenin bireyi yalnızlığa iten gelişmeleri, boşluk hissi güvensiz bir yaşam alanı oluşturmaktadır. Çağın varoluşçu bir yaklaşımla kendi kendini yaratma düşüncesi anlatıcının veya bireylerin taşıyamayacağı bir sorumluluğa dönüşür. Gülsoy, yalnızlaşan ve kendine yabancılaşan bireyi, rüya ve hayal dünyasının imbiğinden geçirerek anlatır. Rüya, roman kişileri için ruhsal ve zihinsel bir simya yolculuğudur. Bir hâlden diğer bir hâle geçişi yani başkalaşımı anlatmaktadır. Roman kişilerinin yaşadığı başkalaşım ve değişimler, günümüz insanının bilimsel ve akılcı bir inanca sahip olsa da, yalnızlık içinde, kendi yarattığı labirentli dünyanın içinde çıkış yolu aradığını göstermektedir. Gülsoy, bu durumdan çıkabilmenin bir yolu olarak yaratma ve başkalaşımı göstermektedir. Rüya başkalaşım yaşayan roman kişileri için gerçekliğin ve aklın katı kurallarının dışına çıkabilmenin bir yolunu sunar.

Gülsoy'un yarattığı karakterler genelde yazardır ya da yazıyla ilişki içindedirler. Yazmak ve rüya Gülsoy'un romanlarında kişinin iç dünyasının bir yansımasıdır. Gülsoy'un romanlarında kişi rüya ile bilinçten uzaklaşarak, bilinçten tamamen kopmadan, kendi hakkında ipuçları bulabilmekte ve kendi özgür alanını elde etmektedir. Rüya, insanın duygu ve düşüncelerini kendi üzerine yöneltebilmesine imkân sağlamaktadır. Rüya, kişiler için sorumluluk oluşturmadığından öldürme, saldırganlık ve cinsel arzular rüyada doyurulmaktadır. Bilinçdışı ve rüyanın zamandan ve mekândan bağımsız olmaları metinlerin de oyun alanını geniş-

letmektedir.

Gülsoy'un eserlerinde karakterlerin kişisel yaşamlarına ve hissettiklerine göre sembollerin anlamları farklılaşmaktadır. Düşünce biçimleri, kullanılan imgeler, nesnelere, kelimelere, karakterlerin bilinçdışı ve rüyalarının derinliklerine inebilmeye olanak sağlamaktadır. Gülsoy *Baba Oğul ve Kutsal Roman* adlı eserinde kadının göğsündeki akrep sembolü yaşatma ve öldürme anlamları bağlamında ele alınırken *Karanlığın Aynasında* adlı eserde ise aşk ve acı anlamlarını yüklemektedir. Güvenli olarak görülen anne rahmini simgeleyen semboller karakterlerin yaşadıkları doğrultusunda güvensizlik, tekinsizlik duygusu yaratan imgelere dönüşebilmektedir. Kişi, düşünceleri ve yaşadıklarıyla yaşamının anlamını öznelştirmektedir. Gülsoy, romanlarındaki yaşamı zihinsel, fiziksel bir deneyim ve hissetme üzerine temellendirir. Bu sebeple sembollerden çok kişisel imgeler önemlidir. Eserleri, ortak bilinçdışından daha çok kişisel bilinçdışı bağlamında okumak gerekir. Gülsoy kurgu ve bilimin, hayal, rüya ve gerçekliğin iç içe geçişi, kişiselleştirilmiş semboller ve imgelerle metinlerinin akışını karmaşaya neden olmadan sağlamaktadır. Gülsoy, kurmaca ve rüyanın hâkim olduğu bir dünyada çağ insanını kişisel ve toplumsal gerçekler ile karşılaştırmaktadır. ■

Kaynaklar

- Freud, Sigmund (2013) *Metapsikoloji*. Çev: E. Kapkın, A. Tekşen. İstanbul: Payel Yayınları
- Hall, C: S, Nordby, V:J (2016). Jung Psikolojisinin Ana Çizgileri. Çev: Ender Gürol. İstanbul: Cem Yayınevi
- Gülsoy, Murat (2014). *Karanlığın Aynasında*. İstanbul: Can Yayınları
- Gülsoy, Murat (2015). *Baba Oğul ve Kutsal Roman* İstanbul: Can Yayınları
- Gülsoy, Murat (2018) *Sevgilinin Geciken Ölümü*. İstanbul: Can Yayınları
- Gülsoy, Murat (2019) *Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık*. İstanbul: Can Yayınları
- Simmel, George (2009). *Bireysellik ve Kültür* Çev: Tuncay Birkan. İst: Metis Yayınları.